НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ

імені адмірала Макарова

Кораблебудівний навчально-науковий інститут

Кафедра екології та природоохоронних технологій

ЗАТВЕРДЖЕНО

Код РПНД

Проректор з науково-педагогічної роботи

Слободян С. О.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Program of the Discipline

СТАЛІ ШЛЯХИ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІД ЧАС КРИЗ

Sustainable pathways and risk management in times of crises

рівень вищої освіти магістр

тип дисципліни вибіркова

мова викладання українська

Миколаїв – 2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Сталі шляхи та управління ризиками під час криз»

“ ___” _____ 2024 року. – 16 с.

Розробник: Літвак О.А., к.е.н., доцент, доцент кафедри екології та природоохоронних технологій

Проєкт робочої програми навчальної дисципліни «Сталі шляхи та управління ризиками під час криз» розглянуто на засіданні кафедри екології та природоохоронних технологій
Протокол від № 4 від « 22 » листопада 2024 року.

Завідувач кафедри _____ Трохименко Г.Г.

Проєкт робочої програми навчальної дисципліни «Сталі шляхи та управління ризиками під час криз» розглянуто Навчально-методичною комісією факультету економіки та екології моря
Протокол від № 5 від « 16 » 12 2024 року.

Голова _____ Івата В.В.

Проєкт робочої програми навчальної дисципліни «Сталі шляхи та управління ризиками під час криз» погоджено з навчальним відділом

Начальник відділу _____ Лабарткава А.В

Робоча програма навчальної дисципліни «Сталі шляхи та управління ризиками під час криз» затверджено Навчально-методичною радою НУК
Протокол від № 10 від « 23 » 12 2024 року.

Голова НМР НУК _____ Слободян С.О.

© НУК, 2024

Зміст

Вступ..... 4
1. Опис навчальної дисципліни 5
2. Мета вивчення навчальної дисципліни..... 6
3. Очікувані результати навчання 6
4. Програма навчальної дисципліни..... 7
5. Методи навчання, засоби діагностики результатів навчання та методи їх демонстрування…….... 10
6. Форми поточного та підсумкового контролю..... 10
7. Критерії оцінювання результатів навчання..... 14
8. Засоби навчання..... 14
9. Рекомендовані джерела інформації..... 14

ВСТУП

Анотація

Дисципліна спрямована на формування у студентів знань, навичок та компетентностей у галузі управління ризиками в умовах сучасних економічних, екологічних та соціальних криз. Основними завданнями дисципліни є: ідентифікація та оцінка ризиків, прогнозування та мінімізація ризиків, пов'язаних із кризами різної природи, управління ризиками та вивчення механізмів реагування на кризові ситуації економічного, енергетичного, екологічного, техногенного та соціально-демографічного характеру та розробка сталих стратегій управління ризиками, які враховують виклики та загрози сучасного світу, в тому числі глобальну проблему адаптації до зміни клімату. Ця дисципліна призначена для підготовки фахівців, здатних ефективно вирішувати завдання у сфері сталого розвитку, управління ризиками та антикризового планування.

Ключові слова: ризик, криза, сталий розвиток, методи аналізу та оцінювання ризиків, управління ризиком, адаптація до змін клімату, людський потенціал.

Abstract

The discipline is aimed at developing students' knowledge, skills and competencies in the field of risk management in the context of modern economic, environmental and social crises. The main objectives of the discipline are: identification and assessment of risks, forecasting and minimization of risks associated with crises of various nature, risk management and the study of mechanisms for responding to crisis situations of an economic, energy, environmental, technogenic and socio-demographic nature and the development of sustainable risk management strategies that take into account the challenges and threats of the modern world, including the global problem of adaptation to climate change. This discipline is designed to train specialists who are able to effectively solve problems in the field of sustainable development, risk management and anti-crisis planning.

Keywords: risk, crisis, sustainable development, methods of risk analysis and assessment, risk management, adaptation to climate change, human potential.

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, спеціальність (освітня програма), освітній рівень</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td>Кількість кредитів –5</td><td rowspan="3"></td><td colspan="2">Вибіркова</td></tr>
<tr><td>Модулів –1</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів –1</td><td>5-й</td><td>5-й</td></tr>
<tr><td rowspan="6">Електронна адреса РПНД на сайті Університету</td><td rowspan="7"></td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>9-й</td><td>9-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекцій</td></tr>
<tr><td>30 год.</td><td>10 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні</td></tr>
<tr><td rowspan="2">30 год.</td><td rowspan="2">10 год.</td></tr>
<tr><td>Загальна кількість годин – 150</td></tr>
<tr><td rowspan="5">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 4
самостійної роботи студента – 6</td><td rowspan="5">Освітній рівень: другий (магістерський)</td><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>90 год.</td><td>130 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю:</td></tr>
<tr><td colspan="2">залік</td></tr>
<tr><td colspan="2">Форма контролю: письмова</td></tr>
</table>

2. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни полягає у формуванні у студентів теоретичних знань та практичних навичок, необхідних для розробки стратегій ефективного управління ризиками, що виникають в умовах кризових ситуацій, в контексті забезпечення сталого розвитку територій та підприємств. Основними завданнями дисципліни є: ідентифікація та оцінка ризиків, прогнозування та мінімізація ризиків, пов'язаних із кризами різної природи, управління ризиками та вивчення механізмів реагування на кризові ситуації економічного, енергетичного, екологічного техногенного та соціально-демографічного характеру та розробка сталих стратегій управління ризиками, які враховують виклики та загрози сучасного світу, в тому числі глобальну проблему адаптації до зміни клімату.

3. Очікувані результати навчання

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів таких результатів навчання:

- використовувати у практичній діяльності навички ідентифікації, аналізу та мінімізації ризиків під час криз;

- аналізувати причини, наслідки та сценарії розвитку кризових ситуацій;

- обґрунтовувати та приймати оперативні рішення в умовах невизначеності та швидко мінливого середовища в контексті антикризового управління та зниження впливу економічних, енергетичних, екологічних та соціальних ризиків;

- вміння чітко і ефективно викладати свої ідеї, презентувати результати аналізу та розробляти стратегії управління різними видами ризиків в контексті реалізації цілей сталого розвитку.

4. Програма навчальної дисципліни

<u>Змістовий модуль 1.</u> Сталі шляхи та управління ризиками під час криз

Тема 1. Визначення поняття «ризики». Класифікація ризиків. [1] – стор. 13-22; [5] – стор. 9-14.

Тема 2. Ризик-менеджмент як інструмент забезпечення стійкого функціонування підприємства в умовах невизначеності. [1] – стор. 7-12; стор 23-27; [5] – стор. 9-14.

Тема 3. Концепція загального оцінювання ризику. Система методів аналізу і оцінювання ризиків [1] – стор. 28-36; [2] – стор. 62-102.

Тема 4. Енергетичні параметри ризиків [2] – стор. 112-114. [5] – стор. 153-221; стор. 247-295.

Тема 5. Екологічні ризики від техногенної діяльності [2] – стор. 21-51; [3] – стор. 49-120,

Тема 6. Управління екологічними ризиками в умовах кризових явищ [2] – стор. 136-171.

Тема 7. Застосування ризик-орієнтованого підходу для побудови моделей виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій [2] – стор. 177-179; [3] – стор. 121-136.

Тема 8. Адаптація до зміни клімату в умовах кризових ситуацій [4] – стор. 6-45; стор. 64-102.

Тема 9. Глобальні ризики розвитку людського потенціалу в умовах кризи [6] – стор. 13-24; стор. 285-303.

Тема 10. Ризики відновлення та розвитку людського потенціалу України та ефективне управління ними в умовах кризових ситуацій [6] – стор. 461-494.

Тематичний план навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		лек	пр	лаб	с.р.		лек	пр	лаб	с.р.
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**
Змістовий модуль 1. Сталі шляхи та управління ризиками під час криз										
Тема 1. Визначення поняття «ризики». Класифікація ризиків	12	2	2	-	8	15	1	-	-	14
Тема 2. Ризик-менеджмент як інструмент забезпечення стійкого функціонування підприємства в умовах невизначеності.	13	2	2	-	9	15	1	2	-	12
Тема 3. Концепція загального оцінювання ризику. Система методів аналізу і оцінювання ризиків	18	4	4	-	10	15	1	-	-	14
Тема 4. Енергетичні параметри ризиків	18	4	4	-	10	15	1	2	-	12
Тема 5. Екологічні ризики від техногенної діяльності	13	2	2	-	9	15	1	-	-	14
Тема 6 Управління екологічними ризиками	18	4	4		10	15	1	2	-	12
Тема 7. Застосування ризик-орієнтованого підходу для побудови моделей виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій	17	4	4	-	9	15	1	2	-	12
Тема 8. Адаптація до зміни клімату в умовах кризових ситуацій.	17	4	4	-	9	15	1	-	-	14
Тема 9. Глобальні ризики розвитку людського потенціалу в умовах кризи	12	2	2	-	8	15	1	-	-	14
Тема 10. Ризики відновлення та розвитку людського потенціалу України та ефективне управління ними в умовах кризових ситуацій	12	2	2		8	15	1	2	-	12
Разом за змістовим модулем 1	**150**	**30**	**30**	**-**	**90**	**150**	**10**	**10**	**-**	**130**
Разом за курсом	**150**	**30**	**30**	**-**	**90**	**150**	**10**	**10**	**-**	**130**

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
<u>Змістовий модуль 1.</u> Сталі шляхи та управління ризиками під час криз			
1	**Тема 1.** Класифікація ризиків.	2	-
2	**Тема 2**. Ризик-менеджмент як інструмент забезпечення стійкого функціонування підприємства в умовах невизначеності.	2	2
3	**Тема 3**. Методи загального оцінювання ризику	4	-
4	**Тема 4**. Оцінка ризику енергетичної системи електропостачання міста	4	2
5	**Тема 5**. Визначення екологічних ризиків від техногенної діяльності	2	-
6	**Тема 6**. Управління екологічними ризиками промислових об'єктів	4	2
7	**Тема 7**. Застосування ризик-орієнтованого підходу для побудови моделей виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій	4	2
8	**Тема 8**. Адаптація до зміни клімату в умовах кризових ситуацій	4	-
9	**Тема 9**. Використання SWOT-аналізу для ефективного управління ризиками розвитку людського потенціалу в умовах кризи	4	2
Разом за змістовим модулем 1		**30**	**10**
Усього годин		**30**	**10**

Самостійна робота

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання:

- підготовка до лекційних занять – ***1 година на 1 лекцію***;
- підготовка до практичних занять – ***2 години на 1 заняття***;
- підготовка до контрольних заходів – ***30 год. на 1 захід***.

Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Підготовка до лекцій	15	40
2	Підготовка до практичних занять	30	15
3	Підготовка до поточного модульного контролю	15	-
4	Виконання контрольної роботи	-	45
5	Підготовка до заліку	30	30
Разом		90	130

5. Методи навчання, засоби діагностики результатів навчання та методи їх демонстрування

Методами навчання є:

для всіх видів занять:

- робота з літературою – опрацювання різних видів джерел, спрямоване на формування нових знань, їх закріплення, вироблення вмінь і навичок та реалізацію контрольно-корекційної функції в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти;
- пояснення – словесне розкриття причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей у розвитку природи, людського суспільства і людського мислення;
- дискусія – обмін поглядами щодо конкретної проблеми з метою набуття нових знань, зміцнення власної думки, формування вміння її обстоювати;

для лекційних занять:

- лекція – усний виклад навчального матеріалу, який характеризується великим обсягом, складністю логічних побудов, сконцентрованістю розумових образів, доведень і узагальнень;
- бесіда – питально-відповідний метод, завдання якого – спонукати здобувачів до актуалізації відомих і засвоєння нових знань шляхом самостійних роздумів, висновків і узагальнень;
- ілюстрування – показ та сприйняття предметів, процесів і явищ у їх символьному зображенні за допомогою плакатів, карт, фотографій, схем тощо;

для практичних занять:

- практична робота – метод поглиблення і закріплення теоретичних знань та перевірки наукових висновків;

методи контролю і самоконтролю: контрольна робота, письмовий залік.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: виконання завдань на практичних заняттях; модульна контрольна робота; залік.

6. Форми поточного та підсумкового контролю

Досягнення здобувача оцінюються за 100-бальною системою Університету.

Підсумкова оцінка навчального курсу включає в себе оцінки з поточного контролю і оцінки за залік. У кожного компонента своя частка в загальній

системі оцінок. У проміжних оцінках студент може набрати до 60 балів. Під компонентом проміжних оцінок розуміються поточні оцінки протягом семестру за роботу на практичних заняттях та поточний модульний контроль.

Питома вага заліку в загальній системі оцінок складає 40 балів. Підсумкова оцінка навчального курсу є сумою проміжних оцінок і оцінки з заліку.

Зарахування кредитів навчального курсу можливо тільки після досягнення результатів, запланованих РПНД, що виражається в одній з позитивних оцінок, передбачених чинним законодавством.

Форми контролю результатів навчальної діяльності студентів та їх оцінювання

Практичні заняття

Кількість балів		**Критерії оцінювання**
Денна форма	Заочна форма	
5	5	Робота виконана у встановлений термін. Виконана самостійно, чітко сформульовані цілі та завдання. Студент самостійно визначає тип задачі і раціонально розв'язує її. Звіт відповідає встановленим вимогам, містить аргументовані висновки.
3	3	Робота виконана самостійно з порушенням встановлених термінів. Студент виконує практичну роботу згідно з інструкцією, іноді після консультації викладача. Звіт відповідає встановленим вимогам.
1	1	Робота виконана з порушенням встановлених термінів. Студент виконує практичну роботу під керівництвом викладача. Складений звіт містить неточності у висновках та помилки.
0	0	Робота не виконувалася
Максимальна оцінка студента за даний компонент програми: для денної форми – 45 балів (9 робіт по 5 балів), для заочної форми – 25 балів (5 робіт по 5 балів).		

Поточний модульний контроль у формі тестування

Правильних відповідей,%	100	90	80	70	60	50	40	30	20	10
Бал	15	14	12	11	9	8	6	5	3	2
Максимальна оцінка студента за даний компонент програми (денна форма): 15 балів (1 модульна контрольна робота)										

Контрольна робота (для заочної форми навчання)

Кількість балів	**Критерії оцінювання**
31-35	Робота виконана у встановлений термін. Матеріал викладено у достатньому обсязі, аргументовано і у правильній послідовності. Використані не тільки рекомендовані джерела інформації, а й новітні, самостійно знайдені у періодичних виданнях та в Інтернет-ресурсах. Правильно сформульовані узагальнюючі висновки. Робота достатньо ілюстрована, оформлена акуратно, з дотриманням вимог до технічної документації. Під час захисту роботи студент вільно орієнтується в матеріалах.
21-30	Робота виконана у встановлений термін. Матеріал викладено у достатньому обсязі, логічно. Використані рекомендовані джерела інформації. Правильно сформульовані узагальнюючі висновки. Робота оформлена акуратно, з дотриманням вимог до технічної документації. Під час захисту роботи студент орієнтується в матеріалах, у відповідях є неточності.
11-20	Робота виконана з порушенням встановлених термінів. Матеріал викладено у правильній послідовності, але недостатньо повно. Недостатньо використані рекомендовані джерела інформації. Висновки сформульовані формально або не зв’язані з матеріалами роботи. В оформлені роботи є порушення вимог до технічної документації. Під час захисту роботи студент в цілому орієнтується в матеріалах, у відповідях є помилки та неточності.
1-10	Робота виконана з порушенням встановлених термінів. Матеріал викладено безсистемно, висновки сформульовані формально або відсутні. Робота оформлена неохайно, з порушенням вимог до технічної документації. Під час захисту роботи студент слабо орієнтується в матеріалах, у відповідях є помилки.
0	Роботу не виконано
Максимальна оцінка студента за даний компонент програми (заочна форма): 35 балів за контрольну роботу	

Підсумковий контроль у формі заліку

Підсумковий контроль складається з письмової відповіді на тестові завдання та 2 контрольні питання.

Тестування (20 балів)

Правильних відповідей, %	100	90	80	70	60	50	40	30	20	10
Бал	20	18	16	14	12	10	8	6	4	2

Контрольне питання (1 питання –10 балів**)**

Кількість балів	**Критерії оцінювання**
9-10	Вірна відповідь, яка передбачає знання матеріалу, послідовність викладення, наведення прикладів, приведення розрахунків (за необхідністю), аргументованість висновку.
7-8	Вірна відповідь, але є непослідовність у викладенні.
5-6	Вірна відповідь, але є непослідовність викладення, відсутні приклади та аргументація висновку.
3-4	Невірна відповідь, проте простежується знання матеріалу, володіння основними термінами.
1-2	Невірна відповідь.
0	Відсутність відповіді.

Форма контролю	**Максимальна кількість балів**	
	Денна форма	**Заочна форма**
Робота на практичних заняттях	9 x 5 бали = 45 балів	5 x 5 балів = 25 балів
Поточний модульний контроль	1 x 15 балів = 15 балів	–
Контрольна робота		1 x 35 балів = 35 балів
Залік	40 балів	40 балів
Всього	**100 балів**	**100 балів**

7. Критерії оцінювання результатів навчання

Елемент програми		Денне відділення		Заочне відділення	
		Вид роботи	Кількість балів	Вид роботи	Кількість балів
ЗМ 1	Т1	Практична робота № 1	5	–	–
	Т2	Практична робота № 2	5	Практична робота № 2	5
	Т3	Практична робота № 3	5	–	–
	Т4	Практична робота № 4	5	Практична робота № 4	5
	Т5	Практична робота № 5	5	–	–
Поточний модульний контроль			15	–	–
ЗМ1	Т6	Практична робота № 6	5	Практична робота № 6	5
	Т7	Практична робота № 7	5	Практична робота № 7	5
	Т8	Практична робота № 8	5	–	–
	Т9	Практична робота № 9	5	Практична робота № 9	5
	Т10				
Контрольна робота		–	–	Контрольна робота	35
Підсумковий контроль		Залік	40	Залік	40
Сума балів		**-**	**100**	**-**	**100**

8. Засоби навчання

1. Мультимедійна проєкційна апаратура, ноутбук для презентацій (з використанням програми Microsoft PowerPoint).
2. Бібліотечні фонди (підручники і навчальні посібники, методичні рекомендації, наукова література тощо).

9. Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Боровик М. В. Ризик-менеджмент : конспект лекцій. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 65 с.
2. Бредун В.І. Екологічна безпека та управління ризиками : навчальний посібник. Полтава: Видання Національного університету імені Юрія Кондратюка, 2021. 189 с.

3. Зеркалов Д.В. Безпека життєдіяльності та основи охорони праці: навч. посіб Київ: Основа, 2016. 267 с.
4. Зміна клімату: наслідки та заходи адаптації: аналіт. доповідь / [С.П. Іванюта, О. О. Коломієць, О. А. Малиновська, Л. М. Якушенко]; за ред. С. П. Іванюти. Київ : НІСД, 2020. 110 с.
5. Караєва Н. В., Войтко С. В., Сорокіна Л. В. Ризик-менеджмент сталого розвитку енергетики: інформаційна підтримка прийняття рішень : навчальний посібник. Київ: Альфа Реклама, 2018.308 с.
6. Управління конкурентоспроможністю людського потенціалу в перспективному входженні України до ЄС : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. В. М. Нижника. Хмельницький : ХНУ, 2017. 502 с.

Допоміжна

1. Аблєєва І.Ю., Пляцук Л.Д. SWOT-аналіз соціо-економіко-екологічних систем : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2022. 229 с.
2. Антонюк В.П. Ризики і втрати людського капіталу внаслідок війни. *Економічний вісник Донбасу*. № 1(67), 2022. С. 110–116.
3. Відбудова України: принципи та політика: за ред. Городніченко Ю, Сологуб І., Беатріс Ведер ді Мауро. CERP PRESS, 2022. 508 с
4. ДСТУ IEC/ІБО 31010:2013. Керування ризиком. Методи загального оцінювання ризику [Чинний від 2013-12-11]. Київ: Мінекономрозвитку України, 2015. 79 с.
5. Коломієць Л.В. Стратегія сталого розвитку: навч. посібник. Кропивницький: 2019. 126 с.
6. Кульчій І.О. Антикризове управління: навчальний посібник. Полтава: ПолтНТУ, 2016. 120 с.
7. Павленко, Т. І. Адаптація до зміни клімату в умовах глобалізації. Київ: Ніка-Центр, 2023. 280 с.

Інформаційні ресурси в інтернет

1. Всеукраїнська екологічна ліга. URL: https://www.ecoleague.net/pro-vel.
2. Глобальний екологічний фонд (GEF): https://www.thegef.org/
3. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів. URL: http://www.menr.gov.ua/.
4. Офіційний портал Верховної Ради України. Законодавство. URL:http://zakon.rada.gov.ua.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://ukrstat.gov.ua.
6. Стратегія людського розвитку. Указ Президента України від 02.06.2021 № 225/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225/2021#Text.
7. Human Development Index (HDI). URL: https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI.
8. Shifting Demographics. United Nations. URL: https://www.un.org/en/un75/shifting-demographics.
9. World Demographics. URL: https://www.worldometers.info/demographics/world-demographics/#broad-age.